

مقایسه هوش هیجانی معلولین ورزشکار پارالمپیک، غیرپارالمپیک و غیرورزشکاران: دیدگاه

توانمندی‌ها و ویژگی‌های شخصیتی

دکتر محمد علی اصلانخانی^۳ - سید حجت زمانی ثانی^۴ - زهرا فتحی رضایی^۵ - روح الله اسماعیلی^۶ ..

چکیده

حرکت ذات و سرشت پاک زندگی است و ورزش در واقع پدیده‌ای است که رفتارهای ویژه‌ای را به ما آموزش می‌دهد. در این میان ورزش برای افراد جانباز و معلول از اهمیت بسزایی برخوردار است. معلولیت^۷ عبارت است از مجموعه‌ای از اختلالات جسمی، ذهنی یا روانی که فرد را از ادامه زندگی عادی و مستقل خود به صورت شخصی یا اجتماعی باز می‌دارد. اگر ورزش در جامعه‌ی انسانی قادر به تأمین سلامتی، نشاط، روح جوانمردی و ایثار در انسان‌هاست، به طریقی اولی برای معلولین مفیدتر و کارآمدتر از افراد سالم خواهد بود، زیرا بازگشت به گذشته‌ی سالم و یا زمینه‌ای برای کاهش افسردگی و تأثیرات معلولیت بر زندگی می‌باشد. با پیشرفت علم پزشکی موفقیت‌های چشمگیری در زمینه حفظ سلامت جسمانی، کاهش میزان مرگ و میر و افزایش حد متوسط طول عمر حاصل شده است. ولی بهداشت روانی از اهم مسائلی است که به نظر می‌رسد نیاز به تحقیقات بیشتری دارد. نتایج برخی از تحقیقات نشان داده است که ورزشکاران از اعتماد به نفس و عزت نفس بالایی برخوردار می‌باشند. بسیاری از محققین از جمله شولز^۸ معتقدند که رشد شخصیت و ارتقاء حرفه‌ای از طریق بازی‌ها و ورزش امکان‌پذیر است. در واقع این ویژگی‌های شخصیتی و روانی

¹28 - دانشیار دانشگاه شهید بهشتی.

¹29 - دانشجوی کارشناسی ارشد تربیت بدنی و علوم ورزشی (رفتار حرکتی). دانشگاه شهید بهشتی

¹30 - دانشجوی کارشناسی ارشد تربیت بدنی و علوم ورزشی (رفتار حرکتی). دانشگاه شهید بهشتی.

¹31 - کارشناس ارشد روانشناسی. دانشگاه شهید بهشتی

⁷ - Disability

⁸ - Sholz

افراد است که در رفتار و کردار هر فرد جلوه‌گر می‌شود. از نظر گلمن⁹ هوش هیجانی شامل توانایی فرد در جهت خودآگاهی هیجانی و اجتماعی است و مهارت‌های لازم در این حوزه را اندازه‌گیری می‌کند. همچنین شامل مهارت‌های ما در شناخت احساسات خود و دیگران و مهارت‌های کافی در ایجاد روابط سالم با دیگران و حس مسئولیت‌پذیری در مقابل وظایف می‌باشد. افرادی که دارای هوش هیجانی بالایی هستند موفقیت بیشتری در زندگی خود نسبت به افرادی که هوش هیجانی پایین دارند به دست می‌آورند. در رویکرد مختلط هوش هیجانی بار-اون، هوش هیجانی به صورت " مجموعه‌ای از توانایی‌ها، کفایت‌ها و مهارت‌های غیرشناختی که توانایی فرد را برای کسب موفقیت در مقابله با مقتضیات و فشارهای محیطی تحت تأثیر قرار می‌دهد" تعریف می‌شود. این توانایی‌ها شامل حل مسأله، خوش‌بینی، استقلال، تحمل فشار، خودشکوفایی، خودآگاهی، واقع‌گرایی، روابط بین فردی، خوش‌بینی، عزت نفس، کنترل تکانش، انعطاف‌پذیری، مسئولیت‌پذیری، همدلی و خودابرازی است. مطالعات پیشین در زمینه‌ی هوش تفاوت‌های افراد معلول ورزشکار و غیر ورزشکار نشان می‌دهد که عواملی مانند نگرش به خود از بعد اجتماعی، سازگاری شخصیتی، بهداشت روانی، افسردگی، درونگرایی در بین این دو گروه با توجه به مقوله ورزش متفاوت می‌باشد. در همین راستا با توجه به تعریف مذکور از هوش هیجانی توسط بار-اون و تغییرپذیر بودن آن و آموزش‌های مقتضی جهت بهبود آن، تحقیق حاضر در نظر دارد تا سازه هوش هیجانی را در بین معلولین ورزشکار و غیرورزشکار مقایسه کند، لذا سؤال اساسی تحقیق چنین می‌باشد: آیا تفاوتی در هوش هیجانی معلولین ورزشکار نخبه (با مهارت‌های متنوع ورزشی) و غیر ورزشکار وجود دارد؟

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع علی-مقایسه‌ای است که به شکل میدانی انجام شده است. جامعه‌ی آماری این تحقیق در حیطه ورزشکاران شامل بازیکنان تیم‌های ملی جانبازان و معلولین جمهوری اسلامی ایران بودند که 53 نفر از آنها در رشته‌های فوتبال هفت نفره (15 نفر)، والیبال نشسته (16 نفر)، وزنه‌برداری (10 نفر) و دوومیدانی (12 نفر) به عنوان نمونه به صورت تصادفی انتخاب شدند. 50 ورزشکار غیرپارالمپیک نیز از بین ورزشکاران رشته‌های مختلف که در

⁹ - Goleman

مسابقات کشوری شرکت می‌کردند انتخاب شدند. جامعه آماری معلولین غیرورزشکار نیز شامل معلولین آسایشگاه کهریزک و مرکز آموزش معلولین رعد شهر تهران بودند که 60 نفر از آنها به طور تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. قابل ذکر است که برای هر سه گروه معلولین نقص و یا قطع عضوی انتخاب شدند. برای تعیین میزان هوش هیجانی آزمودنی‌ها نیز از پرسشنامه بار-اون استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل نتایج و مقایسه سه گروه، تحلیل واریانس (ANOVA) و آزمون تعقیبی LSD مورد استفاده قرار گرفت.

نتایج و یافته‌های تحقیق

نتایج تحلیل واریانس نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین هوش هیجانی کل در گروه‌های سه‌گانه وجود دارد ($F=9/424$ و $P=0/0001$). همچنین مشاهده شد که تفاوت معنی‌داری بین مؤلفه‌های روابط بین فردی ($F=4/914$ و $P=0/009$)، عزت نفس ($F=3/844$ و $P=0/024$)، کنترل تکانش ($F=4/280$ و $P=0/016$)، انعطاف‌پذیری ($F=3/360$ و $P=0/091$)، مسئولیت‌پذیری ($F=4/571$ و $P=0/012$) و ... وجود دارد و در دو مؤلفه خوش‌بینی ($F=2/436$ و $P=0/637$) و همدلی ($F=0/453$ و $P=0/637$) تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. با توجه به تفاوت معنی‌دار هوش هیجانی و برخی مؤلفه‌های آن در بین گروه‌های سه‌گانه، آزمون تعقیبی LSD به منظور تحلیل دقیق‌تر نتایج تحقیق و مشخص کردن تفاوت‌های گروهی انجام شد که نتایج آن در جدول 1 آمده است.

جدول 1. آزمون تعقیبی LSD بین گروه‌های ورزشکار المپیک، غیرالمپیک و معلولین غیرورزشکار در برخی مؤلفه‌های هوش هیجانی

متغیر وابسته	گروه (i)	گروه (j)	اختلاف میانگین (i-j)	انحراف استاندارد	P
هوش هیجانی (کل)	ورزشکار پارالمپیک	ورزشکار غیرپارالمپیک	5/044	5/047	0/836
	ورزشکار غیرپارالمپیک	معلول غیرورزشکار	19/774 *	5/073	0/0001
	ورزشکار غیرپارالمپیک	معلول غیرورزشکار	18/730 *	5/146	0/0001
روابط بین فردی	ورزشکار پارالمپیک	ورزشکار غیرپارالمپیک	-0/046	0/493	0/925
	ورزشکار غیرپارالمپیک	معلول غیرورزشکار	1/337 *	0/495	0/008
	ورزشکار غیرپارالمپیک	معلول غیرورزشکار	1/384 *	0/502	0/007
عزت نفس	ورزشکار پارالمپیک	ورزشکار غیرپارالمپیک	0/048	0/502	0/923
	ورزشکار غیرپارالمپیک	معلول غیرورزشکار	1/249 *	0/505	0/015
	ورزشکار غیرپارالمپیک	معلول غیرورزشکار	1/201 *	0/512	0/020
کنترل تکانش	ورزشکار پارالمپیک	ورزشکار غیرپارالمپیک	0/197	0/809	0/808
	ورزشکار غیرپارالمپیک	معلول غیرورزشکار	2/173 *	0/813	0/008

0/018	0/825	1/975 *	معلول غیر ورزشکار	ورزشکار غیر پارالمپیک	
0/903	0/507	0/062	ورزشکار غیر پارالمپیک	ورزشکار پارالمپیک	انعطاف پذیری
0/021	0/510	1/186 *	معلول غیر ورزشکار	معلول غیر پارالمپیک	
0/031	0/517	1/124 *	معلول غیر ورزشکار	ورزشکار غیر پارالمپیک	مسئولیت پذیری
0/975	0/465	-0/014	ورزشکار غیر پارالمپیک	ورزشکار پارالمپیک	
0/009	0/468	1/232 *	معلول غیر ورزشکار	معلول غیر پارالمپیک	
0/010	0/474	1/246 *	معلول غیر ورزشکار	ورزشکار غیر پارالمپیک	

* P < 0/05

همچنین تحلیل واریانس تفاوت بین هوش هیجانی ورزشکاران پارالمپیک با مهارت‌های مختلف ورزشی نیز هیچ تفاوت معنی‌داری را نشان نداد (F=1/570 و P=0/209).

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق حاضر با نتایج کرتیلر¹⁰ (1991) بارسید¹¹ (1998)، تابش (1383) و حسین‌علیان (1374) در زمینه هوش هیجانی ورزشکاران و غیر ورزشکاران همخوانی دارد. این محققین بیان می‌دارند که افراد فعال که فعالیت ورزشی دارند نسبت به افراد غیرفعال از هوش هیجانی بیشتری برخوردارند. ساوئر¹² (2005) ایجاد رضایت، وابستگی‌های اجتماعی، خلاقیت و کاوشگر بودن را از ویژگی‌های بارز جوانان معلول فعال در حیطه ورزش می‌داند. او بیان می‌کند که شرکت در فعالیت‌های بدنی و ورزش برای افراد معلول یک وسیله اجتماعی شدن بزرگ و اساسی است تا این افراد بتوانند خود را به جامعه نشان داده و توانایی‌های خودشان را به عرصه ظهور برسانند. آنچه از تغییرپذیری سازه هوش هیجانی و بررسی‌های پیشین برداشت می‌شود این است که در واقع ورزش در بهبود وضعیت روانی و ویژگی‌های شخصیتی افراد نقش بسزایی دارند. لذا ورزش یکی از راه‌هایی است که به افراد کمک می‌کند تا مسائل روانی خود را تعدیل کرده، هیجان‌اتشان را در مسیری صحیح به کار برده و برای رسیدن به موفقیت تلاش کنند. در واقع ورزش محیطی است که در آن موفقیت و راه‌های رسیدن به آن و همچنین شکست و راه‌های غلبه بر آن به فرد آموزش داده می‌شود.

¹⁰ - Kreitler

¹¹ - Barsade

¹² - Sawler

تجزیه و تحلیل دقیق‌تر نتایج نیز به طور کلی حاکی از تفاوت معنی‌دار بین مؤلفه‌های مذکور هوش هیجانی در معلولین ورزشکار و غیرورزشکار می‌باشد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات اردستانی (1381) در مورد نگرش افراد معلول نسبت به خود از بعد اجتماعی؛ صدیق سروستانی در مورد میزان پیوستگی اجتماعی معلولان؛ خورند (1377) در مورد سازگاری شخصیتی، جسمانی، فردی، اجتماعی و شغلی؛ گل محمدی، ادوجا¹³ (1987)، رضایی و پورسلطانی (1382) در مورد اضطراب، اختلال در کنش‌وری اجتماعی و افسردگی شدید همخوانی دارد. در واقع ادوجا با تحقیق روی مسائل روانی و اجتماعی افراد معلول به این نتیجه رسید که تصاویر نادرست از اثرات معلولیت در فرد باعث کاهش اعتماد به نفس و فعالیت‌بدنی باعث اجتماعی شدن و تجارب مثبت در فرد معلول می‌شود. احتمالاً یکی از دلایلی که ورزش می‌تواند معلولین و جانبازان ورزشکار را در بهبود وضعیت خود یاری دهد این است که وقتی این افراد رشد و پیشرفت خود را در جلسات تمرین، ورزش و مسابقه مشاهده می‌کنند و افزایش قدرت و مهارت‌ها و تسلط در حرکات ویژه ورزشی را در خود احساس می‌کنند احساس رضایت بیشتری از خود و زندگی به آن‌ها دست می‌دهد و از خود و دیگران پندار بهتری کسب می‌کنند. بنابراین می‌توان از ورزش و تربیت‌بدنی به عنوان یک وسیله تربیتی و مفید سود جست که علاوه بر منافع فیزیولوژیکی جهت جانبازان و معلولین می‌تواند در زمینه‌های دیگر از جمله ابعاد روحی، روانی، اجتماعی، فردی، اخلاقی، شغلی و ... عامل رشد و تکامل محسوب شود.

این نتایج بر اهمیت ورزش معلولین ارزش مضاعفی می‌بخشد و بر تأثیرگذاری آن در ویژگی‌های شخصیتی و روانی افراد دلالت دارد. نتایج تحقیق حاضر پیشنهادی است برای مسئولین امر ورزش معلولین تا تمام تلاش خود را در ایجاد محیط‌های ورزشی برای این افراد و برگزاری مسابقات و لیگ‌ها در تمامی رشته‌های ورزشی به کار گیرند تا مشکلات روحی و روانی را حل کرده و روابط اجتماعی و همچنین شادابی زندگی این قشر آسیب‌پذیر جامعه را بهبود بخشند.

منابع:

1- اردستانی، عباس؛ تندنویس، فریدون و حاج میرفتاح، فاطمه (1381). مقایسه نگرش افراد معلول ورزشکار و

غیرورزشکار نسبت به خود از بعد اجتماعی، نشریه‌ی علوم حرکتی ورزش، شماره 1، جلد اول، 1-10.

- 2- ارمیان، فرشید (1381). بررسی و مقایسه نگرش های منفی منجر به افسردگی در دو گروه از جانبازان ورزشکار و غیرورزشکار، نخستین همایش سراسری جانباز، تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تربیت مدرس، 55-57.
- 3- بشارت، محمدعلی؛ عباسی، غلامرضا و میرزاکمسدیفی، رضا (1385)، تبیین موفقیت ورزشی در ورزش های گروهی و فردی بر حسب هوش هیجانی، المپیک، سال چهاردهم، شماره 1 (پیاپی 33)، 87-96.
- 4- پورسلطانی، حسین (1382). رابطه ی بین فعالیت ورزشی و سلامت عمومی جانبازان و معلولین قطع عضو ورزشکار ایرانی، نشریه ی علوم حرکتی ورزش، جلد اول، شماره 2، 10-16
- 5- تابش سعید (1383). مقایسه ی هوش هیجانی در بین زنان ورزشکار (با مهارت باز و بسته) و غیر ورزشکار، حرکت، شماره 29، 33-42.
- 6- حسین علیان، محسن (1374). مقایسه هوش هیجانی قهرمانان و ورزشکاران رشته های گروهی و انفرادی با افراد غیرورزشکار، پایان نامه ی کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی، دانشکده روان شناسی دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- 7- خورند، محمد تقی (1377). بررسی سازگاری شخصیتی در دو گروه از جانبازان و معلولین ورزشکار و غیر ورزشکار استان مازندران، المپیک، سال ششم، شماره های 1 و 2 (پیاپی 11)، 50-66.
- 8- Barsade, S. Gibson, D.E(1998). **Group emotion: a view the top and bottom**. In D.G. e.al. (ED). " Research on managing groups and teams. Greenwich: CTI: AI press.
- 9- Devis C & Meg K (1994), **Some personality correlation of interaction excellence in sport**, *International Journal of psychology*, vol 25, 131- 143
- 10- Diane E. Taub, Elaine M. Blinde & Kimberly R. Greer (1999), **Stigma management through participation in sport and physical activity: Experiences of male college students with physical disabilities**. *Human Relations*, Vol 52, No 11, pp 1469- 1484
- 11- Janna L.C , Monika S ,(2008), **Constraints experienced by elite athletes with disabilities in Kenya, with implications for the development of a new hierarchical modl of constraints at the societal level**. *Journal of Leisure Research*, vol 40, No(1), pp 128- 155.
- 12- Kreitler, S. Kreitler, H. (1991). " **The psychological profile of the health- oriented individual**". *European journal of personality*, 9, P: S55

- 13- Meyer B & Fletcher T.B (2007), **Emotional Intelligence: A Theoretical and Implications for Research and Professional Practice in Sport psychology**, *Journal of Applied Sport Psychology*, 19(1), 1- 15.
- 14- Michele Wilson Kamens, Chrystina A. Dolniuk, Paulette Dinardo, Jessica Corman Rockoff, Justine Forsythe and Hope Corman (2004), **A collaborative approach to enhancing employment and social skills of students with disabilities: perspectives of the stakeholder**, *Preventing school failure*, 48(2), 24- 30
- 15- Sawler, A. Jillian (2005). **The experience of youths with physical disabilities in sport and physical activity setting**, *The thesis of Master of Arts*, Department of physical education and recreation of Alberta university.
- 16- Stillson G. Virginia(2006). **Case study of participations of wheelchair athletes in wheelchair sports**, *The dissertation of Doctoral psychology*. New Brunswic university of New Jersey.
- 17- Taylor Spencer (2007), **The role of research in the lives of people with disability: too little too late?** *The Exceptional parent*, 37(5), 78- 82.
- 18- Zizzi S, Deaner H & hirschhorn D (2003), **The Relationship Between Emotional Intelligence and Performance among College Baseball players**, *Journal of Applied Sport Psychology*, 15(3), 262- 269.